

ANNA ŁOSOWSKA* – LUBLIN

DWA DOKUMENTY W SPRAWIE DZIESIĘCIN ZE WSI BOBY DLA KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO W OPOLU

Jednym ze źródeł uposażenia beneficjów kościelnych w średniowieczu były dziesięciny i czynsze. Prawo do ich pobierania posiadały w zasadzie wszystkie parafie, dlatego wśród spraw najczęściej rozpatrywanych przez sądy kościelne były spory o dziesięciny. Dziedzice dóbr obłożonych tym obowiązkiem często kwestionowali zarówno samo prawo do ich pobierania, jak też wysokość, formę oraz czas, w którym daną dziesięcinę należało uiścić. Na przykład na obszarze objętym jurysdykcją oficjała lubelskiego liczba tego rodzaju spraw zdecydowanie przewyższała inne, a z chwilą pojawienia się ruchów protestanckich nawet wzrosła, gdyż miejscowa szlachta odmawiała ich składania¹.

Jednym z przykładów takiego sporu była skarga Michała, plebana kościoła parafialnego w Opolu na Świętosława, dziedzica wsi Boby. Wydany w 1413 roku przez oficjała sandomierskiego Mikołaja wyrok, sporządzony w postaci instrumentu notarialnego przez notariusza publicznego Wita z Przełuku w obecności Andrzeja z Sandomierza, notariusza publicznego w konsystorzu sandomierskim, jest przechowywany w archiwum parafialnym w Opolu Lubelskim².

O istnieniu dokumentu informowały osiemnastowieczne źródła wizytacyjne dekanatów chodelskiego, urzędowskiego i kazimierskiego. W inwentarzu dokumentów kościelnych parafii w Opolu zanotowano, że wśród dokumentów znajduje się dekret przyznający kościołowi w Opolu dziesięciny ze wsi Boby o wartości 14 grzywien, oblatowany w księgach konsystorza lubelskiego w 1634 roku³.

---

* Anna Łosowska – dr hab. historii, kierownik Archiwum Uniwersyteckiego UMCS, e-mail: losowska@hektor.umcs.lublin.pl

¹ P. Hemperek, *Oficjalat okręgowy w Lublinie XV-XVIII w.*, Lublin 1974, s. 163-164.

² O dokumencie i jego treści: A. Łosowska, *Znany czy nieznan dokument w sprawie dziesięcin dla kościoła parafialnego w Opolu*, w: *Ecclesia. Regnum. Fontes. Studia z dziejów średniowiecza. Prace ofiarowane Profesor Marii Koczerskiej*, Warszawa 2014, s. 380-386.

³ Wizytacja generalna przeprowadzona na przełomie 1781 i 1782 roku przez prepozyta Antoniego Dunin-Kozickiego. Treść zapiski: „1413, 4 Iulii, Decretum adiudicans decimas ex Boby ecclesiae Opoliensi, taxatas ad 14 marcas grossorum Pragensium. Eiusdem decreti in consistorio

Zdaje się, że powtórzono tu zachowaną *in dorso* dokumentu notatkę, sporządzoną odrębnie podczas jednej z wcześniejszych wizytacji parafii⁴. Przeprowadzone w księgach konsystorskich lubelskich poszukiwania nie zakończyły się wprawdzie odnalezieniem oblaty wspomnianego dokumentu, za to przyniosły sukces w postaci innego interesującego wpisu. Otóż 5 września 1630 roku w konsystorzu lubelskim stawił się Wawrzyniec Białecki, komendariusz opolski i przedłożył dwa pergaminowe dokumenty. Jednym z nich był przywilej kanonika Abrahama z 1393 roku, drugim – oświadczenie biskupa Jana Konarskiego z roku 1522, potwierdzające decyzje kanonika Abrahama i oficjała Mikołaja⁵. Oblatowanym dokumentem jest zatem pierwotny wyrok dotyczący interesujących nas dziesięcin, wydany przez Abrahama, a nie późniejszy, przechowywany do dziś w archiwum parafialnym w Opolu Lubelskim.

W nieznanym dotąd przywileju kanonika Abrahama czytamy, że rozpatrywał sprawę pomiędzy rycerzem Wojciechem z Zajeziera, dziedzicem wsi Boby i Michałem, plebanem kościoła w Opolu, reprezentowanym przez Jakuba, scholastyka krakowskiego. Sprawa dotyczyła dziesięciny ze wsi Boby, oddawanej zwyczajowo plebanowi w Opolu, co potwierdzili przedstawieni przez plebana Michała świadkowie. Na tej podstawie kanonik Abraham wydał w 1393 roku, w Opatowie, przywilej przyznający dziesięciny plebanowi opolskiemu Michałowi.

Wobec braku źródeł trudno dziś odpowiedzieć na pytanie, czy występujący w 1413 roku, jako dziedzic wsi Boby, Świętosław, był synem wspomnianego Wojciecha z Zajeziera. Wiadomo natomiast, że nie oddawał dziesięciny z łańców kmiących o wartości dwóch grzywien od siedmiu lat, czyli od 1405 roku. Dało to kwotę 14 grzywien i o zwrot tej należności oraz o rekompensatę w postaci dodatkowych dziesięciu grzywien skarżył Świętosława pleban opolski, Michał. Oznacza to, że zmiana właściciela wsi Boby nastąpiła około roku 1405⁶.

W dokumencie datowanym na 4 lipca 1413 roku Mikołaj z Jeżyn, rektor szpitala Św. Ducha i oficjał sandomierski, nakazywał Świętosławowi, pod karą ekskomunikacji, zapłacenie zaległej kwoty 14 grzywien, dodatkowej rekompensaty

---

Lublinensi 1634, 13 Maji oblata”, Archiwum Archidiecezjalne w Lublinie (dalej: AAL), Acta consistorii Lublinensis dioecesis Cracoviensis (dalej: ACL), sygn. Rep 60 A 105, s. 319. Wydaje się więc, że powtórzono tu mechanicznie notatkę znajdującą się na odwrociu dokumentu, jak niżej.

⁴ „AD 1634, decima quarta post Dominicam Cantate proxima, que fuit 13 V dies ad librum consistorii Lubliniensis oblata, notarius publicus Oscieschowski scripsit”. Notatkę sporządził zapewne Marcin, jeden z dwóch braci Ościechowskich. Obaj bracia cieszyli się uprawnieniami notariusza publicznego. Andrzej, doktor praw, protonotariusz apostolski i pleban kościoła parafialnego w Opolu, kreował na notariusza publicznego swego brata Marcina (28 V 1621 r.). Marcin, bakałarz artium Uniwersytetu Krakowskiego, był rektorem szkoły kolegiackiej lubelskiej w latach 1617-1622, wieloletnim notariuszem w konsystorzu lubelskim, prepozytem szpitala Św. Ducha w Lublinie i kanonikiem kolegiaty lubelskiej, P. Hemperek, *Oficjalat okręgowy w Lublinie*, s. 244; W. Froch, *Dzieje Szkoły Lubelskiej przy kościele parafialnym św. Michała w XV-XVIII w.*, Lublin 1999, s. 83.

⁵ AAL, ACL, sygn. Rep 60 A 22, k. 112v-114v.

⁶ Świętosław (Święszko) jako dziedzic wsi Boby występował w latach 1413-1426, *Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, oprac. S. Kuraś, w: *Dzieje Lubelszczyzny*, t. 3, Warszawa 1983, s. 32. Należy jednak przesunąć datę początkową przynajmniej o 8 lat, czyli do roku 1405.

w wysokości 10 grzywien oraz dalsze oddawanie plebanowi kościoła w Opolu dziesięciny w wysokości dwóch grzywien rocznie. Wyrok oficjała rozciągał się także na sukcesorów Świętosława. Mówi się w nim, że skarga została wniesiona, albowiem Świętosław, dziedzic wsi Boby, gwałtem zajął i niesprawiedliwie pobiera dziesięcinę snopową z pól kmiecych, która od dawna należy do kościoła i proboszcza w Opolu. Skarga plebana Michała zawiera też wzmiankę o istniejącej już w roku 1413 świątyni w Bobach, co wskazuje, że kościół ten ma wcześniejszą metrykę, niż dotąd uważano⁷. Być może Świętosław uznał, że skoro posiada świątynię we własnej wsi, to nie musi oddawać należności kościołowi opolskiemu.

Wydaje się, że wyrok oficjała, jakkolwiek miał być ostateczny, nie rozwiązał problemu dziesięcin ze wsi Boby. Świadczy o tym dokument biskupa Jana Kornańskiego wystawiony w Krakowie 1 lutego 1522 roku, a oblatowany w księgach konsystorskich lubelskich razem z przywilejem kanonika Abrahama⁸. Biskup Jan oświadczał, że po zapoznaniu się ze sprawą stwierdza, że wyrok oficjała Mikołaja został wydany zgodnie z prawem, a dziesięciny z pól kmiecych we wsi Boby należą się proboszczowi i kościołowi parafialnemu w Opolu. Miało to dotyczyć zarówno aktualnego proboszcza opolskiego Szymona⁹, jak też jego następców. Niestety, skargi kolejnych plebanów opolskich wnoszone przed sąd oficjała jeszcze w XVII wieku świadczą, że spór o dziesięciny wpisał się na trwałe w dzieje dwóch sąsiadujących ze sobą parafii¹⁰.

Publikowany niżej wyrok Mikołaja jest ważny z kilku powodów. Przede wszystkim wyjaśnia, że dokument nie jest przywilejem ustanawiającym dziesięciny ze wsi Boby dla kościoła w Opolu, ale wyrokiem oficjała w sprawie o ich niepłacenie. Poszukiwania oblaty dokumentu spowodowały odnalezienie wcześniejszego, a nieznanego dotąd dokumentu kanonika Abrahama, co pozwala na przesunięcie daty sporu co najmniej o 20 lat. Zidentyfikowano nie tylko wcześniejszego właściciela wsi Boby, ale też wcześniejszą niż dotąd przypuszczano, fundację kościoła we wsi oraz, jak się wydaje, przynależność terytorialną w 1413 roku do archidiaconatu sandomierskiego. Ciekawa dla badań nad sposobami uwierzytelniania dyplomów jest subskrypcja, w której notariusz Andrzej z Sandomierza wyjaśnia, dlaczego osobiście nie spisał dokumentu, chociaż uwierzytelił go swoim znakiem.

Przy edycji dokumentów wykorzystano propozycje *Instrukcji wydawniczej* Adama Wolffa¹¹, z tą różnicą, że wprowadzono dyftongi, których nie zawiera oryginalny język dokumentu. Zdecydowano się na ten krok przyjmując, że publikacja trafi nie tylko do mediewistów, ale też do szerszej grupy czytelników, którzy nie muszą znać specyfiki łaciny średniowiecznej.

⁷ Według J. Chachaja kościół w Bobach powstał około 1419 r., tenże, *Bliżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI wieku*, Lublin 2012, s. 265, 306.

⁸ AAL, ACL, sygn. Rep. 60 A 22, k. 114 -114v.

⁹ Szymon był proboszczem kościoła w Opolu w latach 1506-1541, J. Chachaj, *Bliżej schizmatyków niż Krakowa*, s. 377.

¹⁰ AAL, ACL, sygn. Rep. 60 A 23, s. 339, 352, 359.

¹¹ A. Wolff, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do poł. XVI wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, 1 (1957) s. 155-181.

Sandomierz, 4 lipca 1413

Mikołaj, ofcjaj i prepozyt szpitala Św. Ducha w Sandomierzu wydaje wyrok w sprawie między Michałem, plebanem kościoła parafialnego w Opolu a Świętosławem, dziedzicem wsi Boby, o dziesięcinę z pól kmiecych położonych we wsi Boby.

Oryginał: Archiwum Parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Opolu Lubelskim.

Pergamin: 46×46×6 cm. Zachowane fragmenty sznurka po pieczęci, ubytki pergaminu na złożeniach karty.

Wzmianka w: *Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, oprac. S. Kuraś, w: *Dzieje Lubelszczyzny*, t. 3, Warszawa 1983, s. 83

In nomine Domini nostri Iesu Christi in quo vivimus, movemur et sumus. Amen. Nos Nicolaus¹² magister domus hospitalis Sancti Spiritus¹³ et officialis virtute et auctoritate Reverendi in Christo patris et domini, domini Adalberti¹⁴ Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis in civitate Sandomiriensi, ad perpetuam rei memoriam universis et singulis, ad quos praesentes litterae seu praesens nostrae sententiae diffinitivae instrumentum publicum perveniret cupimus fore notum. Quia cum alias coram nobis causa et materia questionis inter discretum nobilemque viros dominum Michael¹⁵ rectorem ecclesiae parochialis in Opole actorem ab una et Swantoslaum¹⁶ heredem de Boby reum parte ab altera, in de ^aet super^a decimis manipularibus universi grani et seminis seminati et excrescentis post agros et araturas omnium et singulorum kmethonum in villa Boby iacentibus, pertinentibus et spectantibus ad ipsam ecclesiam in Opole et ad

^{a-a} tu: etsuper

¹² Mikołaj s. Jana z Jeżyn, notariusz publiczny, a od 1392 r., dziekan opatowski, kanonik i ofcjaj sandomierski, L. Poniewozik, *Pralaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza*, Toruń 2004, s. 261-262. W 1392 r. rozszadzał spór o dziesięciny pomiędzy Sieciejem, prepozytem sandomierskim a Janem i Klemensem z Nieczalowa, posiadającymi tę wieś z nadania króla Kazimierza, *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej, cz. 1: 1063-1415*, wyd. S. Kuraś, Lublin 1965, s. 190, nr 110. W dotychczasowej literaturze podawano, że był ofcjajem do 1410 r. Jak wynika z dokumentu okres sprawowania funkcji ofcjała można wydużyć co najmniej do 1413 roku.

¹³ Szpital Św. Ducha w Sandomierzu powstał przy klasztorze tego samego wezwania już w XIII wieku. Zarówno klasztor, jak też szpital i przytułek zostały ufundowane przez kasztelana krakowskiego Żegotę, a żyjący tu zakonnicy opiekowali się chorymi w szpitalu oraz ubogimi w przytułku, A. Warso, *Sandomierz*, w: *Encyklopedia katolicka* (dalej: EK), t. 17, Lublin 2012, kol. 1036.

¹⁴ Wojciech Jastrzębiec (ok. 1362-1436), biskup poznański i krakowski, kanclerz wielki koronny, arcybiskup gnieźnieński, fundator kolegiaty łowickiej, J. Bazydło, *Jastrzębiec Wojciech*, EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 1112.

¹⁵ Według ustaleń J. Chachaja, Michał był plebanem kościoła w Opolu w latach 1413-1416, tegoż, *Bliżej schizmatyków niż Krakowa*, s. 377. Z dokumentu jednak wynika, że zajmował plebanię opolską co najmniej od 1393 roku.

¹⁶ Świętosław, zob. przypis 6. Należy jednak skorygować dotychczasowe informacje i przesunąć datę początkową przynajmniej o 8 lat, czyli do roku 1405.

ipsius ecclesiae rectores ac ad ipsum dominum Michaellem rectorem modernum ecclesiae antedictae in Opole titulo bone fidei antiquae donationis et laudabilis praescriptionis fuisset iudicialiter mota et exorta, libellus quoque articulatus pro parte praedicti domini Michaelis fuit oblatus, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis. Coram vobis honorabili viro domino Nicolao magistro domus hospitalis Sancti Spiritus et officiali Sand[omiriensi] iudice causarum spiritualium per Sedem ordinariam specialiter deputato, Michael rector ecclesiae in Opole suo suaeque ecclesiae coniunctim et divisim nominibus, contra et adversus nobilem virum Swantoslaum heredem de Boby Cracoviensis dioecesis et contra aliam, quamcumque personam pro eo et eius nomine coniunctim etiam et divisim vestro in iudicio legitime interveniente dicit et proponit cum querela. Nam ab anno domini millesimo quadringentesimo quinto idem Swantoslaus heres de Boby firmiter per septem annos decimam et decimas manipulares post agros kmethonum in villa Boby valentes per duas marcas grossorum singulis annis annorum praedictorum tulit et tollit, recipit et recepit violenterque temerarie pro se usurpat et usurpavit ^bminus iuste^b. Quae decimae ex fundo iuris et laudabili consuetudine a decem, viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta annis citra et ultra et quorum vis in memoria hominum non existit, ad ecclesiam parochialem in Opole et ad ipsius rectores et ad ipsum dominum Michaellem ipsius rectorem nunc modernum pertinet et pertinuit, spectat et spectavit et debent realiter pertinere. Nam ipse dominus Michael singulis annis easdem decimas pro se possedit et decimavit in eadem villa Boby post araturas kmethonum super quo et quod offert se sufficienter et laudabiliter probaturum et ex munimentis pye recordationis domini Abrahamae¹⁷ canonici Cracoviensis rectorisque ecclesiae de Manina¹⁸ pro tunc iudicis auctoritate ordinari commissarii. Agittabatur enim causa coram eodem domino Abraham eodem domini Michaelis ab una parte actoris et eius domini Woytkonis¹⁹ reo heredis praedictae villae Boby, praedecessoris dicti Swantoslai, parte ab altera. Pro parte vero Michaelis et ipsius ecclesiae est sententia diffinitiva ^coptenta adque lata^c, praedictus vero Swantoslaus nec advertens Deum et iustitiam, ymo ausu, temerario et profano misit et mittit falcem in messem alienam dampnificans et contempnens ecclesiam parochialem et ipsius rectorem in Opole, quae ex fundatione senior est quam ipsa ecclesia in Boby. Et praemissa faciens idem Swantoslaus in praeiudicium, in detrimentum, in dampnum, in contemptum et in non modi-

^{b-b} tu: minusiuste

^{c-c} tak w dokumencie

¹⁷ Abraham z Solca, syn Jana, kleryk diecezji krakowskiej, pleban w Mominie i w Piotrawinie (1380-1421), kanonik krakowski (1378/80), skalbmierski, kurzelowski i sandomierski, tenutariusz klucza opatowskiego, L. Poniewozik, *Pralaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza*, s. 261; M.D. Kowalski, *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk*, Kraków 1996, s. 123.

¹⁸ Momina wieś w województwie świętokrzyskim, powiecie ostrowieckim, poświadczona źródłowo już w XI wieku.

¹⁹ Zapewne był to Wojciech z Zajezierza herbu Sokala. Zajezierze jako folwark rycerski wymieniane było jeszcze w XV w., J. Długosz, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, wyd. L. Łętowski, t. 2, Kraków 1863, s. 316-317.

cam iniuriam ipsius ecclesiae in Opole et rectoris eiusdem et gravamen, quam usurpationem decimarum ablationem et receptionem septem annorum continue ellapsorum aestimat et ego procurator nomine suo aestimo bona fide ad quattuordecim marcas grossorum Prahensium. Quod praeiudicium, detrimentum, dampnum, contemptum iniuriam non modicam et gravamen etiam aestimo et aestimat eadem fide ad decem marcas grossorum et mallet tantum vel plura in propriis peccunis amittere, quam a praedicto Swantoslaue sustinere ^d-minus iuste^d. Quando domine reverende domine iudex ego procurator eo nomine procuratorio quo supra ^epeto^e praedictum Swantoslaum heredem in Boby ad dictis quattuordecim marcis grossorum ratione occupationis, receptionis, ablationis dictarum decimarum post araturas kmethonum in villa Boby et ratione praeiudici, detrimenti, dampni, contemptus iniuriae non modice et gravaminis ad decem marcis grossorum discernendum fore et discerni debere ipsi domino Michaeli rectori ecclesiae in Opole et ad solvendum easdem quattuordecim et decem marcas coniunctim et divisim compellendum fore et compelli debere per vos et vestram sententiam diffinitivam censura ecclesiastica mediante. Tandem coram nobis per utramque partem litem legitime contestatam positionibus et articulis privilegiis, sententia quoque diffinitiva honorabilis viri domini Abrahamae canonici Cracoviensis, pro tunc iudicis auctoritate ordinarii comisarii pro parte ipsius Michaelis et ecclesia sua in Opole dudum dictis super decimis latis ac aliis munimentis inter partes praedictas, coram nobis factis, productis et exhibitis admissimus ad instantem petitionem partis utriusque articulos hincinde ad probandum. Super quibus articulis testes fuerunt citati, producti et iuraverunt super eisdem dicendam veritatem si quam scirent in hoc facto et partibus fuit terminus assignatus ad dandas interrogationes, si quae dare vellent. Super quibus dicti testes interrogare debent, quibusquidem testibus examinatis diligenter et ad instantiam partium eorum dictis et depositionibus more solito publiccatis aliisque continuationibus terminis et dilationibus iuridicis observatis. Nos ad instantiam partium petentium concludi in huiusmodi causa in nomine Domini conclusimus et habuimus cum eisdem partibus pro concluso. Tandem diligenter inspectis actis, examinatis et recensitis invenimus dictas decimas post agros memoratos ad praedictum dominum Michaellem et ad suam ecclesiam in Opole legitime pertinere. Volentes itaque iuxta sanctissimae veritatis exigentiam unicuique reddere, quod suum et ipsius crucis Domino sanctam ministrantes iusticiam iuxta verbum vim et formam sententiae diffinitivae praedictae hanc nostram sententiam diffinitivam tulimus inter partes praedictas tali verba.

Christi nomine invocato ipsum solum ^fprae oculis^f habentes ^gpro tribunali^g sedentes, in causa et causis discreti viri domini Michaelis rectoris et suae ecclesiae ad honorem Gloriosae Virginis Mariae in villa Opole situatae ac nobilis domini Swantoslai heredis de Boby visis libello et sententia diffinitiva honorabilis viri domini Abrahamae canonici Cracoviensis de et super decimis in villa Boby pro

^{d-d} tu: minusiuste

^e tu: petto

^{f-f} tu: preoculis

^{g-g} tu: protribunali

parte ipsius Michaelis et ecclesiae suae in Opole dudum latis et nunc in vim probationum nostrum ad iudicium inducta, responsisque ipsius domini Swantoslai heredis praedicti in Bobby aliisque omnibus et singulis hincinde productis privilegiis, munimentis, testibus et eorum attestationibus, aliis etiam iuris circumstantis rite pensatis diligenter examinatis et meritis dictae causae rationabiliter masticatis communicataque consilio iurisperitorum per hanc nostram sententiam diffinitivam dicimus, declaramus et in his scriptis diffiniendo pronunciamus decimas in villa Bobby ad ecclesiam parochialem in Opole ad ad [s] ipsius ecclesie rectores, qui pro tempore fuerunt et nunc sunt dudum ab antiquitus pertinuisse et nunc pertinere debere, dictas decimas in villa Bobby ad ecclesiam parochialem et ad ipsum rectorem praedictum dominum Michaellem modernum et suos successores ad perpetuum adiudicandas fore et adiudicamus ipsi Swantoslaui et suis successoribus super impenditionem dictarum decimarum et eius occupationem perpetuum silentium imponentes, decimas quoque in villa Bobby per ipsum Swantoslaum heredem ipsi ecclesiae et eius rectori in Opole per septem annos receptas unacum litis expensis eidem ecclesiae et eius rectori in Opole restituendas et exsolvendae fore legitime declarando, quarum decimarum receptorum et expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Post cuius quidem sententiae diffinitivae pronuntiationem, lectionem et promulgationem fuimus pro parte praedicti domini Michaelis rectoris ecclesiae in Opole debita cum instantia requisiti ut sibi eandem diffinitivam sententiam in scriptis cum nostri appositione decreti et appensione sigilli dare et decernere dignaremur. Nos itaque Nicolaus officialis et iudex praenotatus visis et inspectis ipsius domini Michaelis petitis fore iustis et rationi consonis, attendentes, quod iusta petentibus non est denegandus assensus praefatam meam sententiam diffinitivam ex inde scribi et per Andream Martini de Sandomiria²⁰ Cracoviensis dioecesis tunc nostri ^h-consistorii^h notarium et scribam publicum auctoritate imperiali notarium subscriptum, scribi et publicari mandavimus et ad maiorem huiusmodi facti evidentiam nostri appensionem sigilli pariter et decreto iussimus munimine roborari. Actum et datum Sandomiriae in domo habitationis nostrae. Anno Domini millesimo quadragesimo tredecimo indictione sexta die vero quartis mensis Iuli pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Johannis divina providentia pape vicesimitertii anno ipsius quarto²¹ horiis tertiarum praesentibus ibidem discretis viris dominis Johanne vicario de Sancto

^{h-h} tu: consistorium

²⁰ Andrzej z Sandomierza syn Marcina, kleryk diecezji krakowskiej, notariusz publiczny kreacji cesarskiej, student Uniwersytetu Krakowskiego w 1404 r., *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska przy współpracy R. Grzesika, Kraków 2004, t. 1, s. 55 (04/074). 29 XI 1410 r. w Sandomierzu sporządził dokument, w którym Mikołaj ze Skalbierza, doktor dekretów i sędzia delegowany biskupa krakowskiego Piotra, potwierdził ugodę między Krystynem, kanonikiem u św. Floriana na Kleparzu i Jakubem, opatem klasztoru koprzywnickiego o dziesięciny z Kopytowej. Zakład Nauk Pomocniczych Historii UMCS. Kartoteka znaków notarialnych.

²¹ Baldassare Cossa jako papież Jan XXIII pozostawał na Stolicy Piotrowej w okresie wielkiej schizmy zachodniej (1410-1415), zmuszony do abdykacji osiadł we Florencji, gdzie zmarł w 1419 r., R. Fischer-Wollpert, *Leksykon papieży*, Kraków 1990, s. 129-130.

Petro²², Clemente vicario ecclesiae Sanctae Mariae Collegiatis Sandomiriensis²³, Swantoslaao Stanislai de Chotow²⁴, Vito Viti de Przelank²⁵, Petro Alberti de Opatow²⁶ procuratoribus consistorii nostri, clericis Gneznensis et Cracoviensis diocesis et aliis quampluribus fidedignis.

Et ego Andreas Martini de Sandomiria clericus Cracoviensis diocesis publicus auctoritate imperiali notarius praedictae sententiae diffinitivae diffinitioni et eius dationi ac proclamationi, declarationi et ipsius decreti interpositioni et promulgationi aliisque omnibus et singulis praemissis ⁱdietsⁱ sic ut praemittitur per dictum dominum iudicem et officialem Reverendisimi in Christo patris ac domini domini Alberti Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis in Civitate Sandomiriensi agerentur et fierent unacum studioso viro Nicolao Clementis de Wladislavia²⁷ notario publico ac praenotatis testibus praesens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi. Sed me aliis fidelibus occupatus arduis negotiis

ⁱ⁻ⁱ odczyt niepewny

²² Kościół św. Piotra w Sandomierzu powstał z dawnego kościoła grodowego już w XI w. Parafia obejmowała gród i podgrodzie, a następnie miasto Sandomierz. Jego kolatorem był kaźdorazowy archidiacon sandomierski, J. Rawski, *Wykazy świętopietrza i dziesięciny papieskiej a najstarsze parafie w archidiakonacie sandomierskim*, „Nasza Przeszłość”, 13 (1961) s. 30. Wikariusz Jan skądinąd nieznan.

²³ Kościół pod wezwaniem NMP, został podniesiony do godności kolegiaty pod koniec XII wieku, J. Koceniak, *Życie religijno-kościelne Sandomierza w ciągu tysiąclecia*, „Studia Sandomierskie”, 2 (1981) s. 200. Wikariusz Klemens może być tożsamy z Klemensem ze Skaryslawic, synem Stefana, plebanem, a następnie rektorem kościoła św. Pawła na przedmieściach Sandomierza. W 1406 roku wpisał się w poczet studentów Uniwersytetu Krakowskiego, *Metryka Uniwersytetu*, t. 1, s. 60 (06/49) i s. 63 (06/124). Po powrocie z Krakowa mógł wejść do grona wikariuszy kolegiaty NMP w Sandomierzu.

²⁴ Świętosław z Chotowa, syn Stanisława, student Uniwersytetu Krakowskiego w 1405 roku, *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego*, t. 1, s. 56 (05/008), kleryk diecezji gnieźnieńskiej, notariusz publiczny kreacji cesarskiej. Jego subskrypcja i znak notarialny zachowały się na dokumencie pergaminowym z 1411 roku, w którym Michał, biskup kijowski, widymował wyrok Mikołaja z Gorzkowa archidiakona lubelskiego w sprawie między klasztorem św. Marka w Krakowie a Anną wdową po Janie Czechu, *Zbiór dokumentów katedry*, t. 1, s. 329, nr 188.

²⁵ Wit z Przelęku syn Wita, kleryk diecezji gnieźnieńskiej, notariusz publiczny kreacji cesarskiej. W dokumencie sporządzonym w Sandomierzu 4 XI 1418 r., w którym Eliaz, profesor teologii, jako komisarz Stolicy Apostolskiej polecał ogłosić ekskomunikę nałożoną na Dobka Kobylę z Tuszyzna w sporze z Gotfrydem, opatem klasztoru cystersów w Wąchocku, Wit występował jako pełnomocnik opata i klasztoru wąchockiego. Określono go wówczas tytułem magistra, *Zbiór dokumentów katedry*, t. 2, s. 29, nr 223.

²⁶ Piotr z Opatowa syn Wojciecha, zapewne tożsamy z Piotrem z Sandomierza, synem Wojciecha z Opatowa, bakałarzem sztuk Uniwersytetu Praskiego z 1390 r., *Monumenta Historica Universitatis Carolo Ferdinandae Pragensis*, t. 1, Pragae 1830 s. 272. Jako pleban świadczył w dokumencie wystawionym w Opatowie 13 III 1392 r., w którym Mikołaj z Jeżyn, dziekan opatowski rozstrzygał spór o dziesięciny między Sieciejem, prepozytem sandomierskim a Janem i Klemensem z Nieczałowa, *Zbiór dokumentów katedry*, t. 1, s. 191, nr 110.

²⁷ Mikołaj Girlachsheim syn Klemensa z Włocławka, kleryk diecezji wrocławskiej, notariusz publiczny kreacji cesarskiej. W 1405 r., w Sandomierzu, sporządził dokument, w którym Mikołaj Łukasz, magister sztuk i rektor szkoły oraz Waclaw succentor apelowali do Stolicy Apostolskiej

per alium fidelem etiam notarium publicum videlicet Vitum Viti de Przelank²⁸ Cracoviensis diocesis scribi et ingrosari procuravi et in hanc publicam formam redegi hic me subscribens signo et nomine meis solitis et consuetis unacum sigilli appensione rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium praemissorum.

2

Opatów, 21 czerwca 1393

Abraham, kanonik krakowski wydaje wyrok w sprawie między Michałem, plebanem kościoła parafialnego w Opolu a Wojciechem, dziedzicem wsi Boby, o dziesięcinę z pól kmiecych położonych we wsi Boby.

Oryginał: nieznan

Kopia: Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie, Acta consistorii Lublinensis dioecesis Cracoviensis, sygn. Rep 60A 22, k. 112v-113v

[k. 112v]

Eodem die et anno ut supra (5 IX 1630) commendarius Opoliensis offert coram officio et praesentibus consistorii Lublinensis actis personaliter constitutus venerabilis Laurentius Bialecki Opoliensis commendarius obtulit certas quasdam binas in pergameno conscriptis litteras pensilibus sigillis munitis. Primas quidem decretum ratione decimarum ex villa Boby ad ecclesiam parochialem Opoliensem pertinentem, secundas vero declarationem de eisdem decimis ex eadem villa Boby ad praefatam ecclesiam Opoliensem pertinentem continentes. Petens easdem dictis consistorii Lublinensis actis inscribi et ingrosari, quod auctoritate officii obtinuit. Praesentibus venerabilibus: Simone Wronowski, Venceslao Markowicz ecclesiae Beatae Mariae Virginis capellanus et me publico auctoritate consistorii Lublinensis notario. Quarum quidem litterarum primaris tenor de verbo ad verbum sequitur et est eius modi.

Nos Habraam²⁹ canonicus Cracoviensis, rector ecclesiae de Manina nec non procurator protunc Opatoviensis tenore praesentium recognoscimus, quod onus alias causa, quam inter strenuum virum dominum Woythonem de Zayezerze³⁰ heredem parte ab una [k. 113] et discretum virum dominum Michaellem³¹ rectorem ecclesiae de Opole parte ab altera vertentem per honorabilem virum dominum Jacobum³² scholasticum et commisarium causarum spiritualium Sandomirien-

przeciw wyrokowi Klemensa, archidiacona zawichojskiego w sporze z Piotrem, scholastykiem sandomierskim o dziesięcinę ze wsi Czyżów, *Zbiór dokumentów katedry*, t. 1, s. 304, nr 168.

²⁸ Wit z Przelęku, zob. przypis 25.

²⁹ Abraham z Solca, zob. przypis 17.

³⁰ Wojciech z Zajezierza, zob. przypis 19.

³¹ Pleban opolski Michał, zob. przypis 15.

³² Jakub, scholastyk sandomierski, występował jako oficjał krakowski w 1374 roku, E. Knappek, *Akta oficjalatu i wikariatu generalnego krakowskiego do połowy XVI wieku*, Kraków 2010, s. 48, 64, 195.

sem, extitit nobis procuratori bonorum domini nostri episcopi Cracoviensis³³ in districtu protunc Lublinensi commissa et remissa tamquam illi cui magis de causa vertenti ^ainstesceret^a de eadem, tandem audientis et intellectis hinc inde propositis quaestionibus de et super decimae villae Bobby, quam quidam decimam idem dominus Michael ad ecclesiam suam de iure pertinere asserebat obmissis omnibus iuris solemnialibus praedictae partes dumtaxat in testes, quos praefatus dominus Michael protunc nominavit praetextu et occasione dictae decimae consensus erunt. Quibus quidem testibus per eum praedictis iuratis et diligenter examinatis et eorum attestoribus inscriptis redactis didicimus ex eorundem testium attestoribus praedictam decimam ad ecclesiam in Opole pertinere ab antiquo et ultra sexaginta annos spectare unde servatis servandi ad diffinitivae sententiae calculum duximus procedens in haec verba:

Christi nomine invocato pro Tribunali sedentes solum Deum prae oculis habentes communicato iuris peritorum consilio visis attestoribus testium productorum in causa memorata quibus daret quod dicta decima in villa Bobby pertinuit et spectavit ab antiquo ad ecclesiam in Opole memoratam, igitur auctoritate nobis in hac parte commissa vigore, attestorum praefatorum testium in causa praefata productis visaque sufficienti per idoneos praestiteros probatione definitive decernimus, declaramus et pronuntiamus praedictam decimam ad dictam ecclesiam in Opole pertinere et spectare, debere prout ab antiquo pertinuit ac [k. 113v] spectavit, praefatoque domino Woytkowy et suis successoribus pro tempore existentibus et aliis quibuscumque dictam decimam impententibus et imperare volentibus perpetuum silentium in hiis scriptis introventes praehabitu quoque dominum Woytkonem in litis expensis legitime per dictum d[ominum] Michaellem factis condemnantes, quarum taxationem nobis in posterum reservamus. Lecta est haec nostra sententia indictione secunda die vicesima prima mensis iunii hora sexta vel quasi in aestuario domus habitationis venerabili in Christo patris et domini, domini episcopi Trebusensis³⁴ in Opatow, pontificatus Serenissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii³⁵ superna providentia papae nunc moderne anno ipsius quinto. Anno Domini millessimo tredecentesimo nonagesimo tertio, in cuius rei testimonium et pleniveram evidentiam praesentem manus litteram per nostrum fidelem scribam notarium publicum in praesentem scribi de mandavimus, ipsamque appensione sigilli nostri iussimus communi.

^{a-a} słowo niejasne wskutek przekreślenia i nadpisania.

³³ Piotr Wysz z Radolina, biskup krakowski w okresie: 4 XII 1392 – 9 VIII 1412, tamże, s. 196.

³⁴ Być może chodzi o średniowieczne miasto i biskupstwo Treba (dziś Trevi koło Lacjum). Nie ustalono imienia wspomnianego tu sufragana. Dom letni mógł posiadać zarówno biskup krakowski, jak też biskup lubuski, do którego należał Opatów na mocy darowizny księcia Henryka Brodatego.

³⁵ Pietro Tomacelli z Neapolu jako papież Bonifacy IX kierował Kościołem w latach 1389-1404, w okresie wielkiej schizmy zachodniej, R. Fischer-Wollpert, *Leksykon papieży*, s. 126.

Presentibus hiis testibus magnifico viro domino Jaskone castellano Wislicensi³⁶, Nicolao de Jeszyny decano Opatoviensi³⁷, Procopio de Zorawice³⁸, Smilone Grzimkone de Kniaczycze³⁹ heredibus, Petro notario generali Sandomiriensi⁴⁰, Petro notario publico de Raznow⁴¹ et aliis, quam plurimis fide dignis testibus ad praemissa vocatis fideliter et rogatis.

Et ego Martinus olim Jacobi de Komorniki⁴² clericus Cracoviensis dioecesis imperiali auctoritate notarius publicus praedictam sententiam diffinitivam prolatione pronuntiatione ipsius decreti ac aliis omnibus et singulis dum sit, ut praemititur agerentur et fierent unacum praenominatis testibus praesens interfui easque omnia et singula sit fieri, vidi et audi propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi ex mandato praedicti domini iudicis in fidem et testimonium praemissorum.

Słowa kluczowe: Boby, Opole Lubelskie, dziesięcina, kościół, spór, oficjał, wyrok

---

³⁶ Jan z Balic, herbu Topór, kasztelan wiślicki, protoplasta rodu Ossolińskich, objął swój urząd w 1388 r. po śmierci Mikołaja z Bogorii. W połowie 1396 r. zginął w zatargu granicznym z rąk Grota ze Słupcy, F. Sikora, *Ossoliński Jan (właśc. Jan lub Jaśko z Balic, Goźlic i Ossolina)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 24, Wrocław 1979, s. 400.

³⁷ Mikołaj z Jeżyn, zob. przypis 12.

³⁸ Żurawica, wieś nieopodal Obrazowa w powiecie sandomierskim, bądź Żurawica koło Przemysła. Prokop z Żurawicy bliżej nieznan.

³⁹ Może Kniazyce nieopodal Przemysła i w niedalekiej odległości od Żurawicy. Wymieniony tu dziedzic bliżej nieznan.

⁴⁰ Piotr z Dąbrowy (Dąbrówki) występował jako pisarz ziemski sandomierski w latach 1377 i 1396 r., *Urządnicy małopolscy XII-XV wieku. Spisy*, oprac. J. Kurtyka i inni, pod red. A. Gąsiorowskiego, Wrocław 1990, s. 185, nr 794.

⁴¹ Rożnów w ziemi sądeckiej był własnością Rożenów-Gryfitów. Nie ustalono, czy notariusz Piotr z Rożnowa był związany z tym rodem.

⁴² Marcin z Komornik syn Jakuba, notariusz publiczny kreacji cesarskiej, był zapewne notariuszem kapituły kolegiackiej w Opatowie. Nie udało się odnaleźć więcej informacji na jego temat.

BIBLIOGRAFIA**Źródła rękopiśmienne**

Archiwum Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Opolu Lubelskim

Dokument pergaminowy bez sygnatury.

Archiwum Archidiecezjalne w Lublinie

Akta consistorii Lubliniensis dioecesis Cracoviensis, sygn. Rep 60 A 22, Rep 60 A 23, Rep 60 A 105.

Źródła drukowane

Album seu Matricula Facultatis Iuridicae Universitatis Pragensis ab anno 1392 usque ad annum 1418, w: Monumenta Historica Universitatis Carolo Ferdinandae Pragensis, t.1, Pragae 1830.

Długosz J., Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis, wyd. L. Łętowski, t. 2, Kraków 1863.

Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508, wyd. A. Gąsiorowski, Gąsiorowski. Jurek, I. Skierska przy współpracy R. Grzesika, Kraków 2004.

Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej, cz. 1: 1063-1415, wyd. S. Kuraś, Lublin 1965.

Opracowania

Brzydło J., Jastrzębiec Wojciech, w: Encyklopedia katolicka, t. 7, Lublinom 1997, kol. 1112.

Chachaj J., Bliżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI wieku, Lublin 2012.

Fischer-Wollpert R., Leksykon papieży, Kraków 1990.

W. Froch, Dzieje Szkoły Lubelskiej przy kościele parafialnym św. Michała w XV-XVIII wieku, Lublin 1999.

Hemperek P., Oficjalat okręgowy w Lublinie XV-XVIII w., Lublin 1974.

Knapek E., Akta oficjalatu i wikariatu krakowskiego do połowy XVI wieku, Kraków 2010.

Koceniak J., Życie religijno-kościelne Sandomierza w ciągu tysiąclecia, „Studia Sandomierskie”, 2 (1981) s. 199-207.

Kowalski M.D., Prałaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk, Kraków 1996.

Łosowska A., Znany czy nieznan dokument w sprawie dziesięcin dla kościoła parafialnego w Opolu, w: Ecclesia. Regnum. Fontes. Studia z dziejów średniowiecza. Prace ofiarowane Profesor Marii Koczerskiej, Warszawa 2014, s. 380-386.

Poniewozik L., Prałaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza, Toruń 2004.

Rawski J., Wykazy świętopietrza i dziesięciny papieskiej a najstarsze parafie w archidiaconacie sandomierskim, „Nasza Przeszłość”, 13 (1961), s. 27-64.

Sikora F., Ossoliński Jan (właśc. Jan lub Jaśko z Balic, Goźlic i Ossolina), w: Polski Słownik Biograficzny, t. 24, Wrocław 1979, s. 400.

Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu, oprac. S. Kuraś, w: Dzieje Lubelszczyzny, t. 3, Warszawa 1983.

Urządnicy małopolscy XII-XV wieku. Spisy, oprac. J. Kurtyka i inni, pod red. A. Gąsiorowskiego, Wrocław 1990.

Warso A., Sandomierz, w: Encyklopedia katolicka, t. 17, Lublin 2012, kol. 1036.

Wolff A., Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do poł. XVI wieku, „Studia Źródłoznawcze”, 1 (1957) s. 155-181.

TWO DOCUMENTS ON THE TITHE FROM THE VILLAGE OF BOBY FOR THE PARISH CHURCH IN OPOLE

Summary

In the Middle Ages, tithes and tributes were, among others, the sources of the emoluments of the church benefices. Basically all the parishes had the right to collect those fees, therefore among the cases usually investigated by the church courts were disputes over tithes. One example of such a dispute was Michał's complaint (a priest of the parish church in Opole) against Świętosław, an heir to the village of Boby. The sentence which was passed by the official of Sandomierz Mikołaj in 1413 and prepared in the form of a notarial instrument by a public notary Wit from Przełek in the presence of Andrzej from Sandomierz—a public notary in the consistory of Sandomierz is now stored in the parish archive in Opole Lubelskie.

In the document dated 4 July 1413, Mikołaj from Jeżyn, the rector of the Hospital of St. Spirit and the official of Sandomierz, ordered Świętosław, under the penalty of excommunication, to pay the outstanding sum of 14 grzywnas, additional compensation of 10 grzywnas and to give the priest from Opole a tithe of two grzywnas each year. The official's sentence was also imposed on Świętosław's successors. It is said that the complaint was made because Świętosław, an heir to the village of Boby, unfairly collected a predial tithe from peasants' fields, which belonged to the church and the parish priest in Opole.

Although the official's sentence was to be the final one, it did not solve the problem of tithes from the village of Boby. The complaints of the consecutive priests of Opole made before an official court in the 17th century show that the dispute over tithes became an inherent part of the history of the two neighbouring parishes.

Mikołaj's sentence, which was published, means that the document is not the privilege of establishing a tithe from the village of Boby for the church in Opole, but an official's sentence in the case of its non-payment. It identifies a previously unknown owner of the village of Boby and establishes earlier, than previously thought, foundation of the church in the village.

Keywords: Boby, Opole Lubelskie, tithe, church, dispute, official, sentence

Translated by Aneta Kiper